

DIALOOG ENERGIETRANSITIE & ERFGOED HAARLEMMERMEER: VAN TECHNISCH NAAR EEN SOCIALE EN RUIMTELIJKE ONTWERPOPGAVE

De Gymzaal, Hoofddorp
20 november 2018

De hoeveelheid informatie over de ophanden zijnde energietransitie vraagt om inzicht in de ruimtelijke consequenties. Wat is de stand van zaken in Haarlemmermeer? Wie heeft en geeft inzicht in de ruimtelijke gevolgen? Wat is de sociale opgave? Wat is ieders rol en zijn ruimtelijke ontwerpers (voldoende) betrokken? Hoe kan ergoed een bepalende rol spelen? Kan energielandschap een meervoudig doel dienen; functioneel en esthetisch, ingepast in onze leefomgeving met de polder als onderlegger?

Sprekend over de energietransitie blijkt hoe wisselend experts denken over de opgave en het ontwerp. De mogelijkheden en de vragen roepen om visualisatie. Kan een ruimtelijk model van de Haarlemmermeer, met uitneembare locaties en functionele onderdelen, ons helpen vanuit de dialoog de opgave te bespreken? En om zichtbaar te maken: dit zijn onze opties, maar vooral: wat willen we voor onze regio? Dit is een verslag van een gesprek over de energietransitie in de Haarlemmermeer, dat op 20 november 2018 plaatsvond op initiatief van het Podium voor Architectuur.

In de voormalige gymzaal aan de Prins Hendrikklaan in Hoofddorp komt een divers gezelschap bij elkaar voor vier pitches, maar vooral ook om met elkaar in gesprek te gaan over het onderwerp. Die opzet slaagt, met zo'n 25 aanwezigen ontstaat een

geanimeerd groepsgesprek. Aanwezig zijn onder andere architecten, gemeentelijke beleidsmakers, energieontwikkelaars, een vertegenwoordiger van het hoogheemraadschap Rijnland en de monumentencommissie. Dit verslag geeft een indruk van wat er besproken is en stipt aan welke conclusies meegenomen zijn naar een vervolg.

Waarom een gesprek over de energietransitie?

Regio's zijn aan zet om handen en voeten te geven aan de praktische uitwerking van de afspraken uit het Klimaatakkoord. Energie moet minder en anders. Ook in de Haarlemmermeer zijn energiebesparende maatregelen en alternatieve bronnen van energieopwekking nodig. Dat vooral dit laatste consequenties heeft voor de ruimtelijke inrichting wordt deze middag duidelijk. Ontwikkeling van bijvoorbeeld grootschalige zonnevelden en/of windmolenparken heeft een grote impact op het landschap. De vraag is hoe dit zo te organiseren dat er voldoende rekening gehouden wordt met de zachte waarden van de Haarlemmermeer. Zoals leefbaarheid (recreatiemogelijkheden), schoonheid (karakteristiek landschap), gezondheid (fijne leefomgeving), ecologie (biodiversiteit) en erfgoedwaarden (ontstaansgeschiedenis). De ontwikkeling naar schone energie is naast een technische ook een sociale en ruimtelijke opgave. Het gesprek op 20 november, onder leiding van Joost Valk (*architect Vital Places*), helpt om kansen op te sporen waar de energieopgave bij kan dragen aan andere doelen.

Overzicht in vier pitches

Vier sprekers informeren over de stand van zaken van de energietransitie in de Haarlemmermeer. Michiel Overkamp (*team onderzoek gemeente Haarlemmermeer*) wijst op een herhaling van zetten. Al eerder waren hier energietransities met positieve effecten. Voor de drooglegging van de Haarlemmermeer in 1852 is stoomkracht gebruikt in plaats van windkracht. Met traditionele windmolens was het nooit gelukt, met de nieuwe stoomgemalen wél. Water werd vruchtbare landbouwgrond. De overgang van kolen naar olie en gas bracht de stad en de wereld naar de Haarlemmermeer. Dankzij auto en vliegtuig is de Haarlemmermeer nationaal en internationaal connected. Welke kansen brengt deze nieuwe energietransitie? Inzetten op biomassa bijvoorbeeld past bij de grote brandstofbehoefte van Schiphol, als om de hoek de grondstof voor biobrandstof groeit.

De energietransitie vraagt durf en buiten de conventies willen denken en gaan. Dit is de rode draad in de bijdrage van Zippora Elders (*artistiek directeur Kunstfort Vijfhuizen*) en Anne Kervers (*econoom*). In een duogesprek stellen ze alternatief denken voor. Als de energietransitie vanuit de huidige economische principes van het marktdenken wordt benaderd, levert dat een gewenst resultaat op? Kan het ook anders? Andere financieringsmodellen onderzoeken zou een deel van de ontwerpogave moeten zijn. Decentraliseren maakt minder afhankelijk en verdeelt de macht. Kunst en kunstenaars instrumentaliseren is niet juist, wel kunnen kunstenaars met passende specialisaties als gelijkwaardige gesprekspartners worden meegenomen: wat zijn de alternatieven voor de status quo?

Verdienmodellen komen ook in de bijdrage van *Fonz Dekkers (industriële ecoloog EVOLV)* voor. Welke aanpak werkt het best? Grootschalig of liever kleinschalig? De Haarlemmermeer bestaat uit twee steden en vierenvertig kernen, met elk eigen opgaven en wensen. Werkt een decentralisatie van belangen? Of juist niet? Voorop staat dat bij de energietransitie een belangrijke rol is voor ontwerpers en kunstenaars, om zorg te dragen voor een adequate integratie in het landschap. De energielandschappen van straks zijn wellicht het erfgoed van de toekomst.

Van het toekomstig erfgoed naar het erfgoed van nu. Over welk erfgoed hebben we het eigenlijk? *Akke de Vries-Oosterveen (erfgoedexpert De Waterfabriek – voor erfgoedvragen)* benoemt drie erfgoedwaarden die onder druk staan in de Haarlemmermeer: de openheid van het landschap, de historische verkavelingsstructuur en de militaire verdedigingslinie van de Stelling van Amsterdam (Unesco Werelderfgoed). De energietransitie lijkt een gevaar voor erfgoed, maar ook hier is slim ontwerpen de oplossing. De nieuwe energiefunctie kan het bestaande historische landschap zelfs versterken, zoals recente studies aantonen. Erfgoed is een ontwikkelende, inspirerende en informatieve partner.

En hoe nu verder?

Tijdens de discussie blijkt er behoefte te zijn om door te kunnen praten over de verschillende aspecten van de energietransitie. Ook met bewoners en vertegenwoordigers van belangen en organisaties die er deze middag niet bij waren.

Het gaat er om dat je er met elkaar uitkomt hoe je in de Haarlemmermeer wilt leven, energie is daarbij een middel. Hoe organiseer je dat? Het Podium voor Architectuur wil in 2019 een maquette realiseren, als een letterlijk focuspunt in de discussie over de energietransitie. Met z'n allen rondom deze "maquette" ontstaan vanzelf de bouwstenen die we nu nog niet kennen.

Voor een vervolg leverde het gesprek op 20 november bruikbare aanbevelingen op:

1. Flexibiliteit en diversiteit als uitgangspunt nemen in het zoeken naar oplossingen. De energietransitie is een complex vraagstuk, waarvoor geen pasklaar antwoord bestaat.
2. Durf nieuwe richtingen te verkennen/in te slaan. Zie de energievraagstuk als een kans voor experiment en ontwikkeling van bijvoorbeeld nieuwe economische modellen.
3. Betrek ook mensen/organisaties zonder technische achtergrond bij de energietransitie.
4. Wees bewust van het verschil in dynamiek (lange versus korte termijn). Het energievraagstuk heeft een eigen dynamiek, bepaalde energieoplossingen kunnen tijdelijk zijn. Zonnevelden zijn reversibel, na ontmanteling kunnen we er weer gewassen laten groeien. Erfgoed heeft een andere dynamiek.
5. De energietransitie zien als een integrale gebiedsopgave. Zoek naar mogelijkheden waar verschillende opgaven elkaar kunnen raken. Bijvoorbeeld energietransitie-klimaatadaptatie.
6. De energietransitie zien als een ontwerp-opgave. Een gebiedsanalyse vooraf helpt bij de afweging waar energieontwikkelingen passend zijn.
7. Bespreek met elkaar wie de regie neemt.
8. Neem het aanwezige erfgoed als vertrekpunt in het ontwerp. Er zijn al kansen benoemd om landschappelijke erfgoedwaarden beter beleefbaar en zichtbaar te maken.
9. Maak de opgave zichtbaar en beleefbaar in een ruimtelijk model als middel voor dialoog.
10. Gebruik het kennisnetwerk in de regio en breid dit uit waar nodig. Bijvoorbeeld: betrek Schiphol als potentieel energieproducent bij het gesprek.
11. Leer van de processen in andere regio's en gemeenten. De technisch-innovatieve ontwikkeling en kennisontwikkeling gaan razendsnel. Benut wat anderen uitvonden.

**stimulerings
fonds
creatieve
industrie**

podium
voor architectuur
Haarlemmermeer
en Schiphol

